

Medicinska test i arbetslivet ej okontroversiella

UTRED ALTERNATIVEN, OCH LÅT NÄMND AVGÖRA!

Det går ej att ge ett generellt svar på frågan om drog- respektive gentest i arbetslivet är etiska eller inte. Många faktorer måste värderas i de enskilda fallen. Frågan är i själva verket ett exempel på etiskt problem av klassiskt slag, där varje särskilt fall borde bedömas av en fristående etisk nämnd.

Professor Lars Jacobsson tar i Läkartidningen (50/95) upp hur delegationen för medicinsk etik bedömt frågan om drogtest i arbetslivet. Frågan har aktualiserats genom den utredning om medicinska kontroller i arbetslivet som tillsattes 1994 och där Stig Larsson är enmansutredare.

Slutsatsen som delegationen kommit

Författare

BARBRO WESTERHOLM
professor, riksdagsledamot (fp),
Stockholm.

fram till är att drogtestning i arbetslivet i samband med nyanställning inte är ett väsentligt medicinskt-etiskt problem. Det råder ingen patient-läkarrelation, och det är upp till den enskilde att avgöra om hon eller han vill söka ett arbete eller ej.

Ser man frågan strikt ur läkarsynvinkel kan man kanske hamna i den slutsatsen. Men vidgar man perspektivet till en mer allmän integritetsfråga, och lägger man dessutom in den andra frågan utredningen har att behandla – nämligen gentestningens plats i arbetslivet – blir det inte så enkelt.

Avskräcka och skydda

Drogtest i arbetslivet förekommer idag på ett antal arbetsplatser för att identifiera eventuella missbrukare, för att avskräcka från drogbruk samt för att skydda tredje man mot de risker drog-

Vi vill inte flyga med en narkotikapåverkad pilot eller åka tåg med en haschrökande lokförare. Men är drogtest det bästa sättet att garantera allmänheten dess legitima skydd? (Personerna på bilden har inget samband med artikeln.)

DEBATT

”Men är drogtest det bästa sättet att garantera allmänheten dess legitima skydd? Och skall gentest få användas för att sortera bort människor från vissa arbetsplatser, därför att deras hälsa skulle ta skada av arbetsmiljön?”

påverkan kan medföra. Genom genteknikens utveckling kan det bli möjligt att testa personers arvsanlag och därmed spåra anlag för sjukdom som kan påverka en persons arbetsförmåga.

Självklart vill vi att det skall vara drogfritt på våra arbetsplatser. Vi vill inte flyga med en narkotikapåverkad pilot eller åka tåg med en haschrökande lokförare. Men är drogtest det bästa sättet att garantera allmänheten dess legitima skydd? Och skall gentest få användas för att sortera bort människor från

vissa arbetsplatser, därför att deras hälsa skulle ta skada av arbetsmiljön?

Det är anmärkningsvärt att utredningen om medicinska test i arbetslivet inte är parlamentariskt sammansatt trots att den skall behandla svåra etiska och integritetskänsliga frågor. Företrädare för de politiska partierna har visserligen varit kallade till en kort, enskild utfrågning men har inte kunnat få ta del av utredningsmaterialet och följa utredningen.

Analysera alternativen!

Såväl drogtest som gentest i arbetslivet kräver ingående etisk analys för att besvara frågan om de är berättigade. Man måste analysera vems intressen som gynnas alternativt hotas vid val av tillgängliga alternativ.

Man måste se om andra metoder än test kan användas för att skapa en drogfri arbetsplats. Man måste se om arbetsmiljön kan förändras så att den passar alla.

Behovet av medicinska undersökningar samt allmänhetens behov av skydd är ett exempel på etiskt problem av klassiskt slag, där svaret måste baseras på kunskap och värderingar och på en analys av vem som vinner och vem som förlorar vid valet av olika alternativ.

AD och SoS oense

Det finns vissa författningsreglerade regler för vad man som arbetssökande eller anställd får finna sig i för att arbetsgivaren skall kunna bedöma ens arbetsförmåga eller för att arbetet skall kunna anpassas till den enskilde. Beträffande drogtest och genetiska test är området oreglerat.

I det tvistärende mellan arbetsgivare och fack om drogtestning vid Saab-Scania som Lars Jacobsson nämner i sin artikel, förklarade Arbetsdomstolen att arbetsgivaren har rätt att utföra sådana test hos viss personal inom ramen för sitt arbetsmiljöansvar, om säkerheten påkallar detta och anställda får såväl information som tid för rådru.

Arbetsdomstolens dom stred mot uppfattningen hos Socialstyrelsens rådgivande nämnd i etiska frågor i det aktuella ärendet. Nämnden ansåg nämligen att testningen var oetisk och avvisade den därför.

Går ej att generalisera

När man nu går vidare i utredningen hoppas jag att man inser att det inte går att generellt ta ställning för eller emot narkotikatest i arbetslivet, även om delegationen för medicinsk etik tycker att detta är en enkel fråga. Syftet med testen, genomförande, grad av enighet på arbetsplatsen, sekretess, provtagningsrutiner och provtagnings säkerhet lik-

som riskerna med drogpåverkan i olika arbeten (arkivarbetare kontra pilot) är faktorer som måste värderas.

Genteknikens användning för testning i arbetslivet har diskuterats bl a i Frankrike, England och här i Norden. Man är överens om att gentekniken inte får användas för att sortera bort människor från anställning. En persons lämplighet för en arbetsuppgift måste göras utifrån en persons kunskap, erfarenhet och hälsodeklaration.

Bra arbetsmiljö gynnar alla

Det har vidare diskuterats om gentest skall få utföras för att skydda en anställd för risker som den genetiskt är känslig för. Jag kan inte köpa detta resonemang. Även icke allergiker är betjänta av rökfri och ren arbetsmiljö.

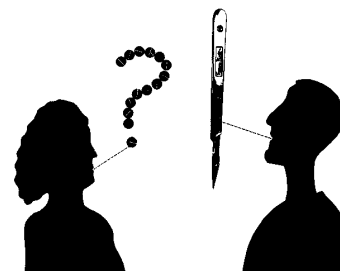
Arbetsmiljöfrågan får enligt min mening inte kopplas ihop med vilket arv vi bär på. Och skulle arbetstagaren vilja ha ett gentest utfört, skall svar och åtgärder behandlas med minst samma sekretess som övriga uppgifter i hälso- och sjukvården.

Låt etisk nämnd avgöra

Både drogtestning och gentestning i arbetslivet rör så integritetskänsliga ställningstaganden att jag skulle vilja se en lagreglering av hur processen fram till beslut skall gå till. Det här är inte något som arbetsgivaren skall kunna utföra enbart med stöd av Arbetsdomstolens dom i Saab-Scaniaärendet.

Lagstiftningen skall också inbegripa sekretessskyddet. Vidare anser jag att beslutsprocessen måste inrymma bedömning av en från arbetsgivare och arbetstagare fristående etisk nämnd.

Statens medicinsk-etiska råd kan vara en sådan instans. Den besitter hög kompetens och har under årens lopp behandlat komplicerade frågor som fosterdiagnostik, abortgränser, transplantationsverksamhet och äggdonation. •

MEDICINENS SPRÅK

Särtryck ur Läkartidningen 1990-93

Läkartidningens språkspalt innehåller både stort och smått, både dagsländor och "eviga" sanningar – om nu sådana över huvud taget finns i språket och medicinen.

Ett urval mer översiktliga artiklar från fyra år har samlats i detta 32-sidiga särtryck, som togs fram i anslutning till arbetet med "Förslag till skrivregler för medicinska termer".

Pris 48 kr. Vid 11-50 ex 43 kr, vid högre upplagor 40 kr/ex.

Beställ här

..... ex Medicinens språk

.....
Namn

.....
Adress

.....
Postnummer/Postadress

Sändes till Läkartidningen, Box 5603, 114 86 Stockholm

Märk gärna kuvertet "Medicinens språk".

Beställning per fax:
08-20 76 19